

กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนชีววิถี ตำบลน้ำเกียน จังหวัดน่าน

(1) ความเป็นมา

กลุ่มชุมชนชีววิถี พัฒนาความเป็นกลุ่ม/องค์กรมาจากการรวมตัวเพื่อแก้ปัญหาเสพติด การทำลายป่า การปลูกข้าวโพดบนที่สูง และผลพวงของการสร้างกลุ่มชุมชนตามแนวคิดว่าด้วย บวรส. (บ้าน วัด โรงเรียน และสถานีนามัย) ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 มีการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ในปี พ.ศ. 2550 โดยสมาชิกเริ่มก่อตั้ง 79 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 700 คน จาก 200 ครัวเรือน เพื่อนำเอาวัสดุจากทรัพยากรธรรมชาติ มาผลิตเป็นน้ำยาอเนกประสงค์ เวชสำอางสมุนไพร และเครื่องดื่มสมุนไพร

(2) การดำเนินงาน

วิสาหกิจได้รับงบประมาณพัฒนาจังหวัด เมื่อปี พ.ศ. 2558 เพื่อสนับสนุนงานก่อสร้างอาคาร เพื่อให้การดำเนินงานแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้รับการรับรองมาตรฐานกระบวนการผลิต หรือที่เรียกว่า Good Manufacturing Practice: GMP รวมทั้งมาตรฐานอาหารและยา รวมทั้งมาตรฐานผลิตภัณฑ์อื่น ๆ (เช่น มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานรางวัล OTOP 5 ดาว และมาตรฐาน Bio Economy จากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ) ซึ่งเป็นทุนสำคัญของการได้รับรองมาตรฐานดังกล่าวในเวลาต่อมา การมีมาตรฐานได้ทำให้การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากวัตถุดิบพื้นบ้านของตำบลน้ำเกียน เช่น ผักเชียงดา มะกรูด ดอกอัญชัน ข่า ใบหมี ฯลฯ ได้ผลิตและขยายออกไปสู่ระบบตลาด เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอาง เครื่องดื่ม และของใช้ในครัวเรือน มากถึง 35 รายการ เช่น แชมพู ครีมนวดผม โลชั่นบำรุงผิว สบู่เหลว ชา และน้ำยาล้างจาน ฯลฯ รวมทั้งได้ทำให่วิสาหกิจได้มีโอกาสดำเนินงานการตลาดได้ในหลายรูปแบบ เช่น การรับจ้างผลิตแบบ OEM ตลาดโมเดิร์นเทรด ตลาดแบบดั้งเดิมที่วางจำหน่ายตามร้านค้าและงานแสดงสินค้า และตลาดออนไลน์ โดยตลาดแบบ OEM มีสัดส่วน ร้อยละ 50.0 ของรายได้จากการขายในปีล่าสุด (ปี พ.ศ. 2564)

การดำเนินงานของวิสาหกิจได้สร้างเครือข่ายและรวมกลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร มีการจ้างคนงานมาทำงานประจำในการผลิตของวิสาหกิจเมื่อชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้นและมีการศึกษาดูงานมากขึ้น ชุมชนจึงมีการขยายกิจการสร้างรายได้จากการให้บริการที่พอกโฮมสเตย์เพิ่มขึ้น โดยมีสมาชิกร่วมบริการนี้ จำนวน 8 ราย มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้า กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มบริการรถราง ที่ร่วมงานไปกับกลุ่มบริการโฮมสเตย์

(3) ผลความสำเร็จ

รายได้จากการประกอบการของวิสาหกิจชุมชน ในระหว่างปี พ.ศ. 2563-2564 เฉลี่ย 26 ล้านบาท รายได้ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 25 ล้านบาท รายได้ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 27 ล้านบาท ซึ่งเป็นห้วงระยะเวลาของการประสบวิกฤตติดถอยจากโควิด-19 และรายได้ปีล่าสุด (พ.ศ. 2564) แล้วขยายตัวเป็น 7 เท่าตัว หากเปรียบเทียบ

จากปี พ.ศ. 2559 รายได้จากการประกอบการต่อปีข้างต้น คิดเป็นความสามารถในการสร้างรายได้ของสมาชิก/ประชากรของชุมชน (จำนวน 700 ราย) เป็นเงิน 37,142.80 บาท/คน/ปี หรือคิดเป็นร้อยละ 54.2 ของรายได้ประชากรจังหวัดน่าน (ที่มีอยู่ 68,469.82 บาท/คน/ปี)

นอกจากนี้ ยังเป็นรายได้ที่ได้เกิดขึ้นจากการแปรรูปสมุนไพรเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์เวชสำอาง เครื่องดื่ม และ Consumer Product ฯลฯ ด้านหนึ่ง เป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ทูทางสังคม และภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้วยการบวกรวมเข้ากับเทคโนโลยี ความรู้ และมาตรฐานการผลิต และมาตรฐานการตลาด อีกด้านหนึ่ง เป็นการสร้างเศรษฐกิจแขนงใหม่แบบการผลิตและการประกอบการขึ้นในชุมชนเพิ่มเติมจากงานแบบไร่-นา-สวน เป็นตัวอย่างของ “การสร้างความสามารถทางสังคมขึ้นใหม่” (New Social Capability) ที่เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของชุมชน-ชนบท-เกษตร เข้ากับเมืองและผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจการตลาด (มูลนิธิสยามชีพ, 2565)

..

ที่มา: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สมาคมปริญญาโทสำหรับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนานวัตกรรมสังคม วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, YUNUS FOUNDATION, THAILAND และ มูลนิธิสยามชีพ. (2566). *การศึกษาเรื่องปัจจัย และกลไกการสร้างนวัตกรรมสังคมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของไทย*